EVROPSKA KOMISIJA

Bruselj, 1.3.2010
COM(2010)66 konč.

ZELENA KNJIGA

o varstvu gozdov in informacijah o stanju gozdov v EU: Kako pripraviti gozdove na podnebne spremembe

SEC(2010)163 final

ZELENA KNJIGA

o varstvu gozdov in informacijah o stanju gozdov v EU: Kako pripraviti gozdove na podnebne spremembe

1. UVOD

Namen te zelene knjige je odpreti razpravo o možnem pristopu Evropske unije (EU) do varstva gozdov in informacij o stanju gozdov v okviru Akcijskega načrta EU za gozdarstvo, kot jo je napovedala Komisija v Beli knjigi z naslovom „Prilagajanje podnebnim spremembam: na poti do evropskega okvira delovanja“[1]. Svet je v svojih sklepih z dne 25. junija 2009 o omenjeni Beli knjigi poudaril, da podnebne spremembe med drugim že vplivajo in bodo še naprej vplivale tudi na gozdove. Ker bodo ti vplivi imeli tudi družbeno-gospodarske in okoljske posledice, je primerno, da se nanje pripravimo danes, da bodo lahko gozdovi po EU še naprej opravljali svoje funkcije tudi v spremenjenih podnebnih pogojih.

V tem smislu bi moral biti cilj varstva gozdov v EU zagotoviti, da bodo gozdovi tudi v prihodnosti opravljali svoje produktivne, družbeno-gospodarske in okoljske funkcije.

Pristojnost za politiko gozdov je v skladu z načelom subsidiarnosti predvsem v rokah držav članic[2]. Vloga EU je pri tem omejena, njen namen pa je predvsem, da nacionalnim politikam in programom v zvezi z gozdovi doda vrednost na naslednje načine:

- s spremljanjem stanja gozdov po EU in morebitnim poročanjem o njem;
- s predvidevanjem svetovnih trendov in opozarjanjem držav članic na prihajajoče izzive, ter
- s predlaganjem in morebitnim usklajevanjem ali podpiranjem možnosti za zgodnje ukrepanje na ravni EU.
- Razprava, ki jo odpira ta Zelena knjiga, naj bi se torej posvetila vprašanju, kako podnebne spremembe vplivajo na pogoje upravljanja in varstva gozdov v Evropi in kakšen razvoj naj ubere politika EU, da bo lahko več prispevala k pobudam držav članic v zvezi z gozdovi. S kakšnimi izzivi se soočamo, kako lahko EU pomaga spopasti se z njimi in kakšne dodatne informacije potrebujemo?

Na svetovni ravni je bil pomen varstva in trajnostnega upravljanja gozdov poudarjen že na konferenci Združenih narodov o okolju in razvoju leta 1992, kjer so bila sprejeta „načela o varovanju gozdov iz Ria[3]“. Okvirna konvencija Združenih narodov o podnebnih spremembah (UNFCCC) prepoznava pomen gozdov za svetovno

---

1 COM(2009) 147.
2 Člen 5 Pogodbe ES.
3 Poročilo UNCED (Rio de Janeiro, 1992), Priloga III, 2b.

ravnotežje toplogrednih plinov, Konvencija Združenih narodov o biotski raznovrstnosti[4] pa na podlagi razširjenega delovnega programa obravnava problem biotske raznovrstnosti gozdov. Tudi Konvencija Združenih narodov o boju proti dezertifikaciji priznava pomen gozdov za uresničevanje njenih ciljev.

EU na mednarodni ravni prispeva k boljšemu varstvu gozdov prek akcijskega načrta za izvrševanje predpisov, upravljanje in trgovino v sektorju gozda[5] in pobude za zmanjšanje izpustov zaradi krčenja in izginjanja gozdov[6], ki so del razprav v okviru Okvirne konvencije Združenih narodov o podnebnih spremembah o obdobju po letu 2012.

Na vseevropski ravni je bilo trajnostno upravljanje gozdov na Ministrski konferenci o varovanju gozdov v Evropi[7] leta 1993 opredeljeno kot „upravljanje in uporaba gozdnih zemljišč na način in v obsegu, ki ohranjata njihovo biotsko raznovrstnost, produktivnost, sposobnost obnavljanja, vitalnost ter trenutno in prihodnjo zmožnost za opravljanje ustreznih ekoloških, ekonomskih in družbenih funkcij na lokalni, nacionalni in svetovni ravni ter ki ne škodujeta drugim ekosistemom“. Na naslednjih konferencah[8] so bila izdelana priporočila za trajnostno upravljanje in varstvo gozdov ter merila in kazalniki za pripravo nacionalnih poročil. Vse države članice EU so skupaj s Komisijo podpisale resolucije Ministrske konference o varstvu gozdov v Evropi, v katerih sta trajnostno upravljanje gozdov in večfunkcionalnost opredeljena kot bistveni sestavini pristopa do gozdarstva.

Na ravni EU sta skupni načeli gozdarske politike EU[9], tj. trajnostno upravljanje gozdov in večfunkcionalnost, zapisani v gozdarski strategiji za EU, v kateri so našteti tudi mednarodni procesi in dejavnosti, ki jih je treba izvajati na ravni EU. Akcijski načrt EU za gozdarstvo[10] temelji na gozdarski strategiji in je orodje za usklajevanje dejavnosti in politik, povezanih z gozdarstvom, na ravni EU. Med drugim so njegovi cilji ohraniti in ustrezno izboljšati biotsko raznovrstnost, skladiščenje ogljika, neokrnjenost, zdravje in odpornost gozdnih ekosistemov na več zemljepisnih ravneh, saj so pravilno delujoči gozdni ekosistemi odločilni za ohranjanje produktivne zmožnosti. V akcijskem načrtu je predvidena vzpostavitev evropskega sistema za spremljanje stanja gozdov in okrepljeno varstvo gozdov v EU.

V tej zeleni knjigi:

- je podan kratek pregled splošnega stanja in svetovnega pomena gozdov;
- so opisane značilnosti in funkcije gozdov v EU;
- so opredeljeni glavni izzivi, s katerimi se spopadajo gozdovi v EU v razmerah spreminjajočega se podnebja; pojasnjeno je tudi, kako lahko ti izzivi ogrozijo funkcije gozdov;

---

4 http://www.cbd.int/forest/pow.shtml.
5 COM (2003) 251– Uredba Sveta (ES) št. 2173/2005.
6 COM(2008) 645.
7 http://www.mcpfe.org.
8 Lizbonska ministrska konferenca o varstvu gozdov v Evropi (1998).
Dunajska ministrska konferenca o varstvu gozdov v Evropi (2003).
9 Resolucija Sveta (UL 1999/C 56/01).
10 COM(2006) 302.

– je predstavljen pregled instrumentov, ki so na voljo za varstvo gozdov, in obstoječih tovrstnih informacijskih sistemov, ki jih je mogoče uporabiti za reševanje izzivov ter spremljanje okoljskih vplivov in učinkov dejavnosti.

Obenem je v tej zeleni knjigi izpostavljena vrsta vprašanj, ki zadevajo oblikovanje možnosti za varstvo gozdov v prihodnosti in tovrstne informacijske sisteme v EU v razmerah spreminjajočega se podnebja. Odziv s strani institucij EU, držav članic, državljanov EU in drugih zainteresiranih strani bo Komisiji služil kot strokovna podlaga za morebitne dodatne ukrepe na ravni EU, s katerimi bo mogoče gozdove EU bolje pripraviti na podnebne spremembe in omogočiti boljše opravljanje njihovih funkcij, obenem pa bo lahko v pomoč tudi pri odločitvah o možni posodobitvi gozdarske strategije EU v smislu upoštevanja podnebnih vidikov.

2. STANJE GOZDOV – FUNKCIJE GOZDOV

2.1. Kaj je gozd?

Čeprav se države članice EU med seboj še niso dogovorile o enotni opredelitvi pojma gozda, se kot delovno izhodišče za razprave o varstvu gozdov uporabljajo opredelitve, ki jih v svojih rednih presojah o gozdnih virih uporabljajo Organizacija Združenih narodov za prehrano in kmetijstvo (FAO), Gospodarska komisija ZN za Evropo[11] ter Ministrska konferenca o varstvu gozdov v Evropi.

„Gozd“*: Površina z več kot 0,5 ha, na kateri je najmanj 10 % tal prekritih (ali enakovredno poraščenih) z drevesnimi krošnjami, pri čemer drevesa v zrelosti in situ dosežejo višino najmanj 5 metrov.*

„Drugo gozdnato zemljišče“ (DGZ): *Površina, na kateri je bodisi 5–10 % tal prekritih (ali enakovredno poraščenih) z drevesnimi krošnjami, pri čemer lahko drevesa v času zrelosti dosežejo višino 5 m in situ, bodisi z drevesno zastrtostjo (ali z enakovredno stopnjo poraščenosti) nad 10 %, ko gre za drevesa, ki v času zrelosti ne morejo doseči višine 5 m in situ, in grmičevjem ali grmovjem.*

2.2. Gozdna površina

Zgodovinska potreba po zemlji, lesnih izdelkih in energiji je povsod po svetu in pretežno v 20. stoletju povzročila izginotje večine zemeljskih pragozdov. Gozdovi danes pokrivajo manj kot 30 % zemeljske površine in se stalno krčijo[12]. Stalno krčenje gozdov, ki se po večini izvaja v državah v razvoju, ter druge spremembe v zvezi z rabo zemljišč, so krive za okoli 12–15 % svetovnih izpustov CO_2[13].

Gozdovi so nekoč prekrivali večino Evrope. Odkar so se ljudje začeli stalno naseljevati, so v obdobju več tisoč let začeli postopno, a vztrajno vplivati na gozdne

---

11 http://www.unece.org/timber/fra/definit.htm.

12 Stopnja krčenja svetovnih površin gozda je okoli 13 mio. ha na leto. Zadnje številke so na voljo na spletnem naslovu: http://www.fao.org/DOCREP/008/a0400e/a0400e00.htm.

13 G. R. van der Werf et al: *CO2 emissions from forest loss* [Izpusti CO_2 zaradi krčenja gozdov], Nature Geoscience (2), 2009.

površine in njihovo sestavo[14]. Večina gozdov v EU danes sestoji iz polnaravnih staležev ter nasadov prvotnih ali uvedenih vrst.

V EU je trenutno 5 % svetovnih gozdov in gozdovi so se v EU v zadnjih 60 letih nenehno širili, le da v zadnjem obdobju nekoliko upočasnjeno. Gozdovi in DGP danes v EU obsegajo 155 mio. ha oziroma 21 mio. ha, kar skupaj predstavlja 42 % kopenske površine EU[15]. V večini gozdov v EU, tudi tistih, ki so podvrženi stalnemu upravljanju, sta se povečali količina lesa in zaloga ogljika, s čimer učinkovito čistijo CO_2 iz ozračja.

2.3. Funkcije gozdov

Gozdovi so eni najbogatejših ekosistemov na Zemlji v smislu biotske raznovrstnosti. V zdravih in biotsko raznovrstnih gozdovih se lahko organizmi in njihove populacije prilagodijo na spremenljive okoljske pogoje ter tako ohranijo splošno stabilnost ekosistema[16]. Gozdovi rastejo počasi, saj drevesa potrebujejo več let, da poženejo nove poganjke, in desetletja, da zrastejo. Končno uporabnost ugotovljenega sestoja je zato včasih težko predvideti.

Gozdovi pogosto hkrati in na enem mestu opravljajo številne medsebojno povezane družbene, gospodarske in okoljske funkcije. zato je za zaščito te večfunkcionalnosti potrebno uravnoteženo upravljanje na podlagi ustreznih informacij o stanju gozdov.

2.3.1. Družbeno-gospodarske funkcije

2.3.1.1. Gozdovi zagotavljajo delovna mesta, dohodke in surovine za industrijski sektor in obnovljivo energijo.

V EU naj bi bilo po ocenah okoli 16 milijonov lastnikov gozdov[17], okoli 350 000 ljudi pa je neposredno zaposlenih v sektorju upravljanja gozdov. Glavni vir dohodka večine gozdarskih podjetij je proizvodnja lesa. Primarne na gozdarstvu temelječe gospodarske dejavnosti zagotavljajo žagan les, lesene plošče, maso za proizvodnjo papirja, les za kurjavo, iverje in lubje za bioenergijo. Te dejavnosti zaposlujejo več kot 2 milijona ljudi, povečini v podeželskih malih in srednje velikih podjetjih, ter ustvarjajo 300 milijard EUR prometa[18]. Študija z naslovom „European Forest Sector Outlook“ je v svojem poročilu[19] pozvala k boljšim možnostim izobraževanja in strožjim varnostnim zahtevam v sektorju gozdarstva ter k izboljšanju splošne podobe tega sektorja.

Les je zgolj začetni člen proizvodne verige, ki vključuje tudi pohištveno, gradbeno, tiskarsko in embalažno industrijo. Gozdarski sektor ustvarja okoli 8 % skupne dodane vrednosti proizvodnje. Na podeželskih območjih ima gozdarski sektor izjemen gospodarski pomen, saj trajnostno upravljani gozdovi zagotavljajo primarnim na gozdarstvu temelječim gospodarskim dejavnostim njihovo osnovno surovino, tj. les. Na gozdarstvu temelječe surovine, dobrine in storitve so lahko tudi

---

14 Falinski, J.-B.; Mortier, F., Revue forestière française XLVIII, 1996.
15 TBFRA 2000– http://www.unece.org/timber/fra/definit.htm.
16 SEC(2009)387, oddelek 10.2 „Gozdovi“.
17 http://www/cepf-eu.org.
18 SEC(2009) 1111.
19 http://www.unece.org/timber/efsos/.

ena najpomembnejših podlag za gospodarsko okrevanje in „okolju prijazno rast“ na podeželskih območjih.

Proizvodnja lesa za potrebe industrije se je v Zahodni Evropi v obdobju od 1950 do 1990 nenehno povečevala, do leta 2000 pa se je rast umirila. Čeprav je bila predelava drobnega lesa dražja in so bile potrebne spremembe v upravljanju gozdov, je bil ta trend mogoč zaradi novih tehnologij predelave in proizvodnje, zlasti v 70-ih in 80-ih letih[20], kasneje pa tudi zaradi povečanega recikliranja papirja[21]. Podoben trend je bilo mogoče opaziti tudi v Vzhodni Evropi, le da se je tam rast začela umirjati že okoli leta 1985.

Vendar je zaradi širjenja gozdov in višje gostote na hektar stopnja izkoriščanja gozdov v EU, izražena kot razmerje med sečnjo in prirastom, od leta 1950[22] do začetka tega stoletja skupno upadla. Od tedaj se je povečanemu povpraševanju po lesnih izdelkih pridružilo tudi povpraševanje po bioenergiji.

Trajnostno proizvodnjo lesa je mogoče še izboljšati, ne da bi pri tem ogrozili katero koli drugo funkcijo gozdov. Ostaja pa velik izziv, kako uskladiti probleme v zvezi z na gozdarstvu temelječimi dejavnostmi, ekonomsko uspešnostjo, okoljem, razdrobljenim lastništvom ter organiziranostjo in motiviranostjo lastnikov gozdov, za kar bo treba pridobiti dodatne informacije.

Ob prizadevanjih, da bi dosegli cilj, zastavljen v okviru podnebno-energetskega svežnja EU, in to je pokriti 20 % energijskih potreb iz obnovljivih virov, bi se lahko skupno povpraševanje po biomasi iz kmetijstva in gozdarstva podvojilo ali celo potrojilo[23], občutno bi se povečala tudi proizvodnja in uporaba biomase.

Po napovedih UN-ECE in FAO[24] je mogoče pričakovati neravnotežje med ponudbo in povpraševanjem v okviru prizadevanj, da bi zadostili sedanji porabi surovin in predvidenim potrebam po obnovljivi energiji, zlasti če bo delež lesa v komponenti biomase skupne potrebe po obnovljivih energijah ostal enak.

Ta scenarij izhaja iz ocene[25], da bi lahko razmerje med sečnjo in letnim prirastom neto ob vedno večjem povpraševanju v nekaterih evropskih državah začasno preseglo 100 %, kar bi v obdobju po letu 2020 povzročilo upad poraščenosti. Čeprav kratkotrajno visoka stopnja izkoriščenosti ni nujno netrajnostna, saj je struktura starostnih razredov gozdov v številnih državah članicah pozitivno asimetrična, pa bi lahko privedla do tega, da bi gozdovi iz ponorov ogljika začasno postali vir ogljika. Povečane stopnje izkoriščenosti bi obenem pomagale zmanjšati nestabilnost starajočih se prirastov, učinke zasičenosti v starih gozdovih in dovzetnost za gozdne

---

20 http://www.unece.org/timber/efsos/.

21 COM(2008)113.

22 Häglund, B.: The role of European forests in welfare creation [Pomen evropskih gozdov pri ustvarjanju blaginje], Prezentacija STORA ENSO, 2003.

23 COM(2006) 848.

24 www.unece.org/timber/docs/dp/dp-41.pdf.

25 Hetsch S. et al (2008): Wood resources availability and demands II -future wood flows in the forest and energy sector. European countries in 2010 and 2020 [Razpoložljivost lesnih virov in povpraševanje po njih II – pretok lesa v sektorjih gozdarstva in energije v prihodnosti. Evropske države v letih 2010 in 2020], Ženeva.

požare, viharje in škodljivce, s tem pa preprečile tveganje, da bi se gozdovi EU razvili v vir ogljika.

Da bi določili, kakšno vlogo lahko les igra kot surovina v lesno predelovalni industriji in proizvodnji energije, bodo potrebne ciljno usmerjene in pravočasne informacije o stanju gozdov. Po zgornjem scenariju bo za ohranitev potenciala gozdov za trajnostno oskrbo z lesom potrebno:

- razviti nove domače vire lesa, zlasti s širjenjem površin, namenjenih proizvodnji in sečnji lesa;
- povečati uporabo lesa iz obstoječih domačih virov (gozdov in drugih negozdnih površin), npr. s povečanim odvzemanjem lesa;
- povečati učinkovitost proizvodnje in uporabe lesa;
- povečati uvoz surovin iz lesa.

Uresničitev teh ciljev in obenem ohranitev ali celo okrepitev vseh drugih funkcij gozdov bodo za trajnostno upravljanje gozdov pomenile nove izzive na vseh ravneh. Ker se morajo gozdovi prilagoditi na podnebne spremembe, bodo morda potrebni ukrepi prestrukturiranja, kot so spremembe v sestavi gozdov ter pogostejše in zgodnejše izsekovanje, odvisno od krajevnih okoliščin.

Obenem se v nekaterih evropskih regijah poleg izdelkov iz lesa več prihodka ustvarja z drugimi izdelki in storitvami razen lesnih kot pa s prodajo lesa[26]. Komisija je preverila inovativne metode za vrednotenje netrženih gozdarskih izdelkov in storitev[27]. Zaščita biotske raznovrstnosti, rekreacija, skladiščenje ogljika in zadrževanje vode so najpomembnejše netržne storitve, ki pa običajno niso dovolj cenjene, ker pogosto veljajo za javne dobrine.

2.3.1.2. Gozdovi ščitijo naselitveni prostor in infrastrukturo

Gozdovi so ključna sestavina evropske pokrajine. Mnoga gorska področja Evrope ne bi bila primerna za bivanje brez gozdov, ki ceste, železniške poti, pridelovalno zemljo in celotne naselbine varujejo pred zemeljskimi in snežnimi plazovi, hudourniškimi nanosi ter skalnimi podori. Taki varovalni gozdovi zahtevajo posebno upravljanje, ki zagotavlja stabilno in trajno rastlinsko odejo. V Avstriji je bilo z zakonom o gozdovih iz leta 1975 19 % skupne gozdne površine proglašene za varovalne gozdove. medtem ko francoska gozdarska zakonodaja razlikuje med številnimi različnimi vrstami varovalnih gozdov: *„forêts de montagne, forêt alluviale, forêt périurbaine ou littorale“*.

Z gozdovi, ki se upravljajo za splošno koristne namene (tudi za redko tržene namene, kot so lov, rekreacija, krajinska vrednost, nabiranje jagod, gobarjenje), se zvišuje vrednost sosednjih zemljišč, spodbuja se turizem, zdravje in blaginja. Taki gozdovi so tudi del evropske kulturne dediščine.

---

26 MCPFE „State of Europe's forests 2007“.

27 http://ec.europa.eu/agriculture/analysis/external/forest_products.

2.3.2. Okoljske funkcije– ekosistemske storitve

2.3.2.1. Gozdovi ščitijo tla

Gozdovi so pomembni za ohranjanje krajin in rodovitne zemlje. Gozdovi zlasti v gorskih in polpuščavskih območjih preprečujejo erozijo tal in širjenje puščav, tako da omejujejo odtok in hitrost vetra. Obenem s svojimi grobimi in tankimi koreninami poglabljajo in bogatijo[28] zemljo, na kateri rastejo. Njihove korenine namreč pospešujejo razkrajanje kamnin, slednje pa je pomemben vir organskih snovi v tleh. Gozdovi tako prispevajo k rodovitnosti in produktivnosti tal ter skladiščenju ogljika. To funkcijo pa pomagajo razvijati tudi prizadevanja za pogozdovanje in obnovo gozdov, s katerimi se povečujejo gozdne površine v Evropi, ter naravno obnavljanje, več mešanih gozdov in uporaba tlom prijaznih strojev za pobiranje kmetijskih pridelkov. Nasprotno pa lahko ukrepi v smeri intenzivnejšega kmetijstva, kot so skrajšane obhodnje ter uporaba ostankov sečnje, štorov in korenin škoduje tlom in jih siromaši, obenem pa v določenih pogojih in glede na lokalne okoliščine povzroči dodatne izpuste toplogrednih [29].

2.3.2.2. Gozdovi regulirajo oskrbo s pitno vodo

Gozdovi so zelo pomembni za hranjenje, čiščenje in izpust vode v vodna telesa površinske vode in podtalne vodonosnike. Njihova funkcija čiščenja, ki zajema tudi gozdna tla, vključuje razgradnjo ali absorpcijo večine onesnaževal zraka iz padavin[30]. Gozdna tla shranjujejo velike količine vode in tako preprečujejo poplave. Mnoge države članice se pri zagotavljanju pitne vode zanašajo na funkcijo gozdov pri urejanju voda. V Belgiji je na primer voda iz gozdnega območja Ardenov glavni vir preskrbe za Bruselj in Flandrijo. V Nemčiji se dve tretjini vodovarstvenih območij („*Wasserschutzgebiete*“),[31] iz katerih se pridobiva visokokakovostna pitna voda, nahaja v gozdovih. v Španiji pa so bili gozdovi na območju vodnih zajetij bliže izviru zaradi svoje sposobnosti, da izboljšajo kakovost vode, označeni kot posebna zaščitena območja.

2.3.2.3. Gozdovi ohranjajo biotsko raznovrstnost

Gozdovi so pomembna sestavina evropske naravne dediščine, v njih živi največ vretenčarjev na stari celini. Številne prevladujoče vrste dreves, kot sta na primer bukev in črnika, se pojavljajo skoraj izključno v Evropi, kar evropskim gozdovom daje svojevrsten pečat. Tisoče vrst žuželk in nevretenčarjev ter številne rastline so pretežno omejene na gozdne habitate, ki jih sestavljata ti dve drevesni vrsti. Ohranjanje biotske raznovrstnosti (od genov do celotnih krajin) pripomore k boljši odpornosti in prilagodljivosti gozdov[32]. Gozdni habitati, označeni kot območja Natura 2000, pokrivajo več kot 14 milijonov ha in obsegajo skoraj 20 % skupnega kopenskega omrežja Natura 2000.

---

28 Delež organskih snovi v tleh variira od 0,71 % v pustih kmetijskih zemljiščih do 6,65 % v vlažni zemlji (Vallejo, R. et al. (2005) MMA– Španija).

29 http://www.forestry.gov.uk/website/forestresearch.nsf/ByUnique/INFD-623HXH.

30 Poročilo EEA št. 8/2009.

31 „Water Protection Areas“ [Vodovarstvena območja], Bayerischer Agrarbericht 2008.

32 http://ec.europa.eu/environment/nature/info/pubs/docs/nat2000/n2kforest_en.pdf.

Gozdovi, ki se jih še ni dotaknila človeška roka[33/34], predstavljajo z 9 milijoni ha približno 5 % skupne gozdne površine Evropskega gospodarskega prostora[35]. Takšni gozdni habitati so vir številnih kulturnih rastlin, divjih sadežev in razširjenih zdravilnih rastlin; poskrbeti je treba, da bodo to funkcijo opravljali tudi v prihodnosti. V gozdovih jugovzhodne Evrope, Fenoskandije in Baltika živijo veliki mesojedci, kot so volk, medved in ris, ki so drugod po EU že skoraj izumrli.

V primerjavi s stanjem, ko ni nobenega upravljanja, je mogoče z aktivnim upravljanjem, na primer s simulacijo naravnih motečih faktorjev, ustvariti bolj raznovrstne strukture habitatov, ki lahko posledično ugodno vplivajo na večjo raznovrstnost[36].

Zadnja ocena, ki jo je Komisija izvedla o stanju ohranjenosti najranljivejših habitatov in vrst v Evropi, zaščitenih na podlagi Direktive o habitatih[37], kaže, da so najbolj ogroženi travniški, mokriščni in obalni tipi habitatov, medtem ko je pri tretjini gozdnih habitatov v interesu[38] Skupnosti mogoče govoriti o ugodnem stanju ohranjenosti. Okoliščine se sicer med regijami razlikujejo in splošnih razvojnih tendenc ni mogoče opaziti. Iz poročil o ciljih EU glede biotske raznovrstnosti za leto 2010 je razvidno, da se je stanje nekaterih populacij gozdnih ptic po obdobju upadanja znova stabiliziralo, medtem ko je stanje odmrlega lesa s stališča biotske raznovrstnosti v večini evropskih držav še vedno pod optimalno ravnjo[39]. Poročila obenem tudi opozarjajo, da lahko na biotsko raznovrstnost gozdov vplivajo tudi dejavniki zunaj gozdnega sektorja.

V okviru zadnjega spremljanja biotske raznovrstnosti gozdov v EU[40] je bil oblikovan referenčni kriterij z usklajenimi in primerljivimi podatki o bogastvu vrst dreves, strukturi sestoja, tipih gozdov, odmrlem lesu in pritalni vegetaciji. Ugotovljeno je bilo zlasti, da je večina pregledanih gozdov starih med 60 in 80 leti, sestavljeni pa so iz ene ali dveh in le redko več kot desetih drevesnih vrst. Kljub temu je treba poudariti, da splošna biotska raznovrstnost ne zavisi le od drevesnih vrst, temveč tudi od strukture sestoja in iz tega izhajajočih svetlobnih pogojev.

2.3.3. Vloga gozdov pri uravnavanju podnebja

2.3.3.1. Gozdovi kot ponor in vir ogljika

Gozdovi so bistven člen v globalnem ciklu ogljika, saj so zmožni vsrkati ogljikov dioksid iz ozračja in ga shraniti v svoji biomasi, kar pomeni, da delujejo kot ponor. Gozdovi tako s svojo rastjo vzpostavljajo ravnotežje v primerjavi z rastočimi koncentracijami toplogrednih plinov v ozračju. Po drugi strani pa lahko degradacija gozdov in/ali sprememba njihove namembnosti povzroči, da se zaradi požarov,

---

33 TBFRA 2000: http://www.unece.org/trade/timber/fra/welcome.htm.

34 Ministrska konferenca o varstvu gozdov v Evropi: State of Europe's Forests 2007 [Stanje evropskih gozdov v letu 2007].

35 Države članice EU, Islandija, Norveška, Švica, Lihtenštajn in Turčija.

36 Tomialojc and Wesolowski (2000): Biogeography ecology and forest bird communities [Biogeografija, ekologija in skupnosti gozdnih ptic].

37 COM(2009) 358.

38 Člen 17, Poročilo v okviru Direktive o habitatih iz leta 2009: http://ec.europa.eu/environment/nature/.

39 Poročilo EEA, št. 4/2009.

40 Projekt BioSoil / „Forest Focus“.

razpada biomase in/ali mineralizacije organske snovi v tleh sprostijo velike količine toplogrednih plinov, gozdovi pa tako postanejo vir ogljikovega dioksida.

Najpomembnejši vir podatkov pri ugotavljanju, ali je nek gozd ponor ali vir ogljikovega dioksida, so nacionalni gozdni inventarji. Nacionalni gozdni inventarji trenutno kažejo, da je v gozdovih EU več prirasta kot sečnje. Iz tega sledi, da gozdovi EU zbirajo ogljik, „gozdna površina“ pa deluje kot neto ponor ogljika[41], kar pomeni, da v primerjavi z industrijskimi izpusti EU-27, ki znašajo 5 Gt ekvivalenta CO_2/leto[42], izloči okoli 0,5 Gt CO_2/leto. Vendar pa na to zmožnost ponora lahko vplivajo kombinirani učinki podnebnih sprememb (npr. pogostejši močni viharji[43]), razširjenost starejših sestojev in morebitne nepredvidene povečane sečnje lesa.

V povezavi s tem je treba upoštevati, da gozdovi lahko zagotavljajo obnovljive surovine in energijo, ki se lahko uporabljajo namesto izdelkov in energijskih virov z večjimi izpusti ogljika. Več ogljika v živečih drevesih in lesenih izdelkih ter zmanjšana poraba fosilnih goriv pomeni manj toplogrednih plinov v ozračju.

Dolgoročno naj bi strategija za trajnostno upravljanje gozdov, ki je usmerjena k ohranjanju ali povečanju gozdnih zalog ogljika ob proizvodnji trajnostnega letnega pridelka lesa, lesnih vlaken ali energije iz gozdov, ustvarila največje trajnostne učinke za zmanjšanje globalnega segrevanja[44].

2.3.3.2. Gozdovi na naraven način urejajo krajevno in regionalno vreme

Za okoli dve tretjini skupnega prenosa vode iz tal v ozračje je odgovoren proces evapotranspiracije oz. izhlapevanja vode iz rastlin[45]. Gozdovi ne le shranjujejo velike količine vode, temveč jih tudi izhlapevajo in tako prispevajo k procesu pretoka vlage iz oceanov v tla[46]. Gozdovi torej igrajo pomembno vlogo pri splošnem kroženju zraka in vodnem krogu[47] na kopnem, obenem pa lahko pomagajo omiliti probleme regionalnega podnebja, širjenja puščav in preskrbe z vodo.

Ker krčenje gozdov spreminja vodni ciklus, hkrati neposredno lokalno in globalno vpliva na vetrne in vremenske vzorce. Na nekaterih sušnih območjih lahko gozdovi celo poslabšajo pomanjkanje vode, če je evapotranspiracija v njih večja kot pri ostalih tipih vegetacije. To še posebej velja za hitro rastoče drevesne vrste, ki zahtevajo veliko vode, in vrste, ki so bile posajene na neprimernih mestih[48].

Razpoložljivi podatki o vplivu gozdov na vremenske vzorce zadevajo mednarodne odnose in ne le evropskih. zato bi bilo zaželeno proučiti, kako ta tema vpliva na

---

41 Ciais, P. et al. (2008): http://www.nature.com/ngeo/journal/v1/n7/full/ngeo233.html.

42 Letni popis toplogrednih plinov Evropske skupnosti 1990–2007 in poročilo popisa 2009.

43 Lindroth, A. et al. v *Global Change Biology*, 2009–15.

44 http://www.ipcc.ch/pdf/assessment-report/ar4/wg3/ar4-wg3-chapter9.pdf.

45 Menenti, M.; Menenti, M.; Peltoniemi, J. (2000): Observing land from space: science, customers, and technology [Opazovanje zemlje iz vesolja: znanost, potrošniki in tehnologija]. Kluwer Academic.

46 Makarieva, A. et al.: Precipitation on land versus distance from the ocean: Evidence for a forest pump of atmospheric moisture [Padavine na kopnem v primerjavi z oddaljenostjo od oceana: Dokazi za črpanje atmosferske vlage v gozdovih]. V: Ecological Complexity, Volume 6, Issue 3, 09/2009.

47 Murdiyarso, D.; Murdiyarso, D.; How Forests Attract Rain: An Examination of a New Hypothesis [Kako gozdovi privlačijo dež: Preveritev nove hipoteze]. V: BioScience 59, 2009.

48 http://melbournecatchments.org.

Evropo. Še vedno pa brez dolgoročnega opazovanja ne bo mogoče ugotoviti, v kolikšni meri so spremembe rezultat podnebnih sprememb.

1. vprašanje:

Ali menite, da je treba ohranjanju, uravnoteženju in krepitvi funkcij gozdov posvetiti več pozornosti? Če da, na kateri ravni je treba ukrepati: na ravni EU, na nacionalni ravni in/ali na drugih ravneh? Na kakšen način?

3. VPLIV PODNEBNIH SPREMEMB NA GOZDOVE

Gozdovi se že tisočletja razvijajo v sožitju z naravno spreminjajočim se podnebjem. Ker se je podnebje spreminjalo počasi, naravno okolje pa je predstavljalo le malo ovir, so se lahko vrste in skupnosti zlahka prilagajale in razvijale[49]. Namen večine ukrepov upravljanja gozdov v EU je gojiti gozdove, ki bodo dobro prilagojeni na lokalne pogoje rasti. Žal pa naravna sposobnost ekosistemov za prilagajanje ne zmore več dohajati hitrih podnebnih sprememb, ki so posledica človekovega delovanja. Še nikoli prej se ni Zemlja tako hitro segrevala. Zaradi razdrobljene pokrajine, pogosto poenostavljene sestave in strukture gozdov ter obremenitev, kot so propadanje gozdov, novi škodljivci in viharji, se gozdovi vse teže samostojno prilagajajo. Da bi ohranili žive gozdne površine in zagotovili kontinuiteto funkcij gozdov, bodo potrebni okrepljeni človeški posegi v zvezi z izborom vrst in tehnik upravljanja. V nekaterih regijah lahko srednjeročno prevladujejo ugodnejši pogoji za gozdni prirast.

V preteklem stoletju je povprečna temperatura v Evropi narasla za skoraj 1° C[50] in naj bi se še dvigovala. Celo po najbolj optimističnem scenariju naj bi do leta 2100 narasla za 2° C. Sprememba te razsežnosti ustreza različnim optimalnim temperaturam za tako različne tipe gozdov, kot sta jelkov in brezov gozd ali pa brezov in hrastov gozd. Kot posledica tega celotne regije ne bodo več primerne za nekatere tipe gozdov, spremenila se bo naravna porazdelitev vrst in prišlo bo do sprememb v rasti obstoječih sestojev. Tudi skrajni vremenski pojavi, kot so viharji, gozdni požari, suša in vročinski valovi, naj bi postali pogostejši[51] in/ali hujši.

Tudi brez podnebnih sprememb so funkcije gozdov vedno ogrožala različna naravna tveganja. Sicer je jasno, da podnebne spremembe v splošnem poslabšujejo takšna tveganja, ni pa mogoče natančno izračunati, v kolikšni meri so učinki v primerjavi z zgodovinskim razvojem izključno posledica podnebnih sprememb, zato se kot celota upoštevajo učinki tako endemičnih razlogov kot podnebnih sprememb.

3.1. Spreminjajoči se okoljski pogoji in propadanje gozdov

Srednjeročne projekcije neto učinkov podnebnih sprememb na populacije vrst v gozdovih EU so na splošno kompleksne[52]:

---

49 Naravni pojavi, kot so ledene dobe, so včasih povzročili tudi nenadne spremembe v obstoju in porazdelitvi vrst.

50 4AR of IPCC, WG 1 www.ipcc.ch.

51 http://www.fao.org/docrep/011/i0670e/i0670e10.htm.

52 Poročilo EEA, št. 4/2008 / SEC(2009)387.

V severozahodni Evropi, kjer so zaloge vode navadno obilnejše, lahko na stopnje rasti pozitivno vpliva kombinacija povečane ravni ogljikovega dioksida v ozračju, daljše rastne dobe in boljše razpoložljivosti hranil kot posledice izpustov v zrak in povečane mineralizacije tal.

Nasprotno pa lahko v južni Evropi, kjer je preskrba z vodo ključen dejavnik, pogostejše poletne suše zmanjšajo produktivnost in odpornost. V sredozemskih državah je v zadnjih desetletjih po obdobjih suše in vročinskih valov opazen razkroj gozdov, ki se kaže v propadanju in odmiranju številnih vrst borovcev in hrastov[53]. Ti simptomi so povečini vezani na toplejše in sušnejše podnebne pogoje[54] in se pogosto pojavljajo skupaj z biotskimi dejavniki (škodljivimi žuželkami in boleznimi).

Dolgoročnejše projekcije so manj zanesljive in zavisijo od odpornosti prizadetih gozdnih tipov in vrst na zimske oziroma poletne razmere. Kot primer velja omeniti, da bi bila izguba alpskega habitata, ki je v nižjih predelih primeren za rast cemprina, 2,4-krat večja kot pridobitev, ob kateri bi se ta vrsta premaknila v višje predele[55].

Podnebne spremembe lahko tudi[56]:

- povečajo škodljivo učinkovanje domačih gozdnih patogenov in škodljivcev;
- prinesejo nove in eksotične škodljive organizme, bodisi s človekovim posredovanjem ali prek naravnih selitev;
- spremenijo populacijsko dinamiko.

3.2. Uničujoča neurja

Ker je kronologija škode zaradi neurij v EU precej pomanjkljiva, bodo za ustrezno analizo tveganj za gozdarski sektor v prihodnosti potrebne dodatne raziskave. Vendarle so se v zadnjih desetih letih uničujoča neurja v Evropi pojavljala pogosteje. V evropskem zmernem pasu so neurja postala najbolj uničujoč dejavnik, pri čemer škoda zaradi neurij danes presega že 50 % vseh vrst škode v gozdovih[57]. Januarja 2005 je po severni Evropi pustošilo hudo neurje „Gudrun“; podrtega in poškodovanega lesa je bilo za 75 milijonov m^3, kar je primerljivo s celotno letno sečnjo na Švedskem. Leta 2007 je neurje „Kyrill“ povzročilo obsežno škodo po ravninskih predelih severozahodne Evrope, januarja 2009 pa je veliko neurje, imenovano „Klaus“, podrlo ogromna območja gozdnih nasadov v jugozahodni Franciji in severni Španiji.

Poleg negativnih okoljskih učinkov, kot so tovrstna neurja, je treba omeniti tudi družbene in gospodarske posledice, povezane s pobiranjem ogromnih količin podrtega lesa, ki je povečini polomljen, razcepljen ali izkoreninjen in kot tak skoraj

---

53 Colinas, C.; De Dios, V.; Fischer, Ch.: zv. 33, št. 1, 01/2007.

54 Gonzales, C (2008): Analysis of the oak decline in Spain "la seca". Thesis [Analiza propada hrastovih gozdov v Španiji v obobju suše. Doktorska dizertacija], SLU Uppsala.

55 Casalegno, S. et al., 2010 Forest Ecology and Management (in press) [Ekologija in upravljanje gozdov (v tisku)].

56 BOKU, EFI, IAFS, INRA (2008): Impacts of Climate Change on European forests and options for adaptation [Učinki podnebnih sprememb na evropske gozdove in možnosti prilagoditve].

57 Lindner et al. 2008: http://ec.europa.eu/agriculture/analysis/external/euro_forests/full_report_en.pdf.

neprimeren za prodajo. Da bi rešili čim več lesa in povečali možnosti prodaje, obenem pa zmanjšali tveganja nadaljnjih poškodb, npr. zaradi napadov žuželk, plesnobe in neenotnega sušenja, je treba les čim prej odstraniti.

Čeprav lahko akcije reševanja lesa vsaj začasno in v lokalnih okvirih ustvarijo nova delovna mesta, je v primeru obsežne škode zaradi neurij navadno treba prerazporediti delovno silo za načrtovanje, sečnjo, prevoz, trženje in hranjenje velikih količin lesa. Take operacije ne le izkrivljajo trg za različne kakovostne razrede lesa, temveč tudi vplivajo na predhodno načrtovana gozdarska dela. Obenem lahko škoda zaradi neurij zahteva draga vzdrževalna in popravljalna dela na prometni in ekološki infrastrukturi.

3.3. Obsežni požari

Podnebne spremembe naj bi po napovedih zlasti v južni Evropi povzročile več suš, višje temperature in pogostejša vetrovna obdobja. Ti dejavniki bodo povečali verjetnost in resnost požarov, kot kaže spodnji graf, kjer je hkrati prikazana tesna povezava med povprečno požgano površino in mesečnim faktorjem požarne nevarnosti[58] v ogroženih državah članicah[59]. To pomeni, da se bo zaradi vremenskih pogojev v sredozemskih regijah EU v prihodnosti najverjetneje povečala požarna ogroženost, posledično pa tudi obseg požganih površin.

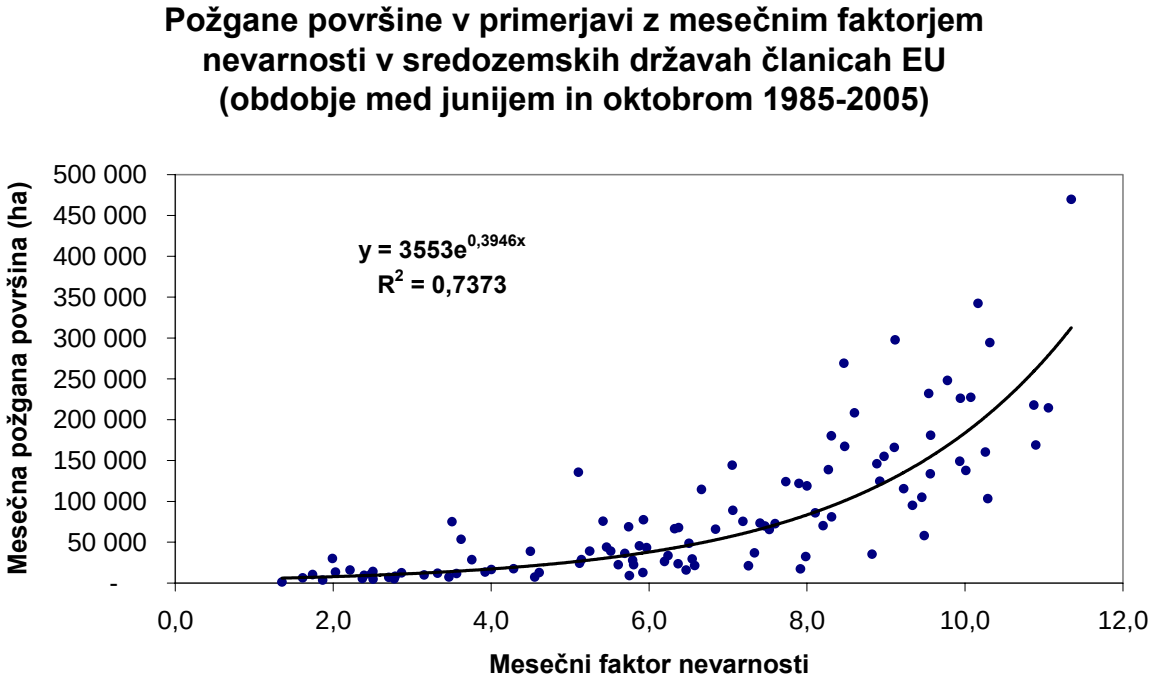

V EU trenutno v povprečju zgori 500 000 ha gozdov letno; skupaj s tem gredo v zrak tudi izpusti CO_2, drugih plinov in delcev.[60]. Pri več kot 50 000 požarih v najbolj

---

58 Pri mesečnem faktorju nevarnosti gre za oceno požarne nevarnosti na podlagi meteoroloških pogojev.

59 Skupno raziskovalno središče-IES: Evropski informacijski sistem za gozdne požare, Gozdni požari v Evropi v letu 2008.

60 Westerling, A.L. et al: V: Science, zv. 313. št. 5789 (08/2006).

prizadetih državah članicah gre za namerne požige, pri čemer se je ta številka v zadnjem desetletju v primerjavi s prejšnjimi desetletji znižala.

Višja požarna ogroženost in obseg gozdnih požarov so povzročili velikanske požgane površine na Portugalskem v letih 2003 (več kot 400.000 ha) in 2005, v Španiji pa v letih 1985, 1989 in 1994. V Grčiji je pet velikih požarov leta 2007, ko so temperature dosegle 46 °C, samo na Peloponezu povzročilo 170 000 ha požganih površin.

Veliki požari ne le povzročajo človeške žrtve, uničujejo lastnino in zaradi izgube organske snovi zmanjšujejo rodovitnost zemlje, temveč tudi ovirajo ohranjanje biotske raznovrstnosti. V požarih poleti 2009 je bilo vsaj 30 % požgane površine[61] na območjih Natura 2000 v Bolgariji, Franciji, Grčiji, Italiji, na Portugalskem, v Španiji in na Švedskem. V najbolj prizadetih gozdovih na območjih Natura 2000 bo izjemno težko obnoviti stanje biotske raznovrstnosti, kakršno je bilo pred požari.

EU in države članice so si zelo prizadevale urediti problem preprečevanja gozdnih požarov in pri tem poudarjale pomen izobraževanja, raziskav, spodbujanja ozaveščenosti in strukturnega preprečevanja. Svoja prizadevanja bodo morale zaradi posledic podnebnih sprememb še okrepiti. Tudi med aktivnim upravljanjem gozdov in zmanjševanjem požarne ogroženosti obstaja jasna povezava; ustrezno delujoč bioenergetski trg, ki ga pogosto ovira neustrezno upravljanje zaradi razdrobljenosti gozdnega lastništva, lahko namreč pozitivno vpliva na preprečevanje gozdnih požarov, tako da v gospodarskem smislu spodbuja odstranitev biomase, ki dodatno neti naravne požare v opuščenih gozdovih.

3.4. Vpliv na funkcije gozdov

V svojih zaključkih o zadnji beli knjigi Komisije z naslovom „Prilagajanje podnebnim spremembam: evropskemu okviru za ukrepanje naproti“ je Svet poudaril potrebo po vključevanju vidika prilagajanja v vse odločilne politike, med drugim s povečanjem odpornosti gozdov. Poudaril je tudi potrebo bo boljši presoji vplivov podnebnih sprememb na vse zadevne sektorje in obenem priznal pomen trajnostnega upravljanja gozdovi pri zmanjševanju občutljivosti gozdov na podnebne spremembe.

V zaključkih Sveta je bilo upoštevano tudi poročilo[62] Mednarodne zveze organizacij za raziskovanje gozdov iz leta 2009, v katerem je med drugim zapisano: „Podnebne spremembe so v zadnjih petdesetih letih že prizadele gozdne ekosisteme in jih bodo v prihodnosti še bolj. Obstaja nevarnost, da bodo gozdovi povsem izgubili sposobnost urejanja ogljika, razen če se sedanje emisije ogljika občutno zmanjšajo. V nasprotnem primeru bodo v ozračje prešle ogromne količine ogljika, podnebne spremembe pa bodo še hujše“.

Kombinirane učinke podnebnih sprememb na gozdove, tudi v smislu spremenjenih okoljskih pogojev, propadanja, neurij in požarov, bo mogoče čutiti po vsej Evropi, čeprav različno močno. Vplivali bodo na družbeno-gospodarske in okoljske funkcije.

---

61 Glasilo EFFIS, september 2009.

62 „Making forests fit for Climate Change, a global view of climate-change impacts on forests and people and options for adaptation“ [Kako pripraviti gozdove na podnebne spremembe: globalen pregled učinkov podnebnih sprememb na gozdove in človeštvo ter možnosti prilagoditve], 2009.

Izzivi, s katerimi se danes soočajo zgolj določene regije, bodo najverjetneje presegli svoje tradicionalne meje, kar že lahko vidimo pri neurjih in požarih. Ob vse očitnejši razsežnosti, ki zadeva celotno EU[63], se poraja vprašanje, kako lahko EU čim bolje prispeva k cilju, da bodo gozdov še naprej lahko izpolnjevali vse svoje funkcije.

2. vprašanje:

- V kolikšni meri so se gozdovi in gozdarski sektor v EU sposobni soočiti z vrstami in razsežnostmi izzivov podnebnih sprememb?

- Ali menite, da so določene regije in države bolj izpostavljene učinkom podnebnih sprememb oziroma bolj dovzetne zanje? Na podlagi kakšnih informacij bi oblikovali svoj odgovor?

- Ali menite, da je potrebno zgodnje ukrepanje na ravni EU, da se ohranijo funkcije gozdov?

- Kako lahko EU po svoje prispeva k uspehu prizadevanj držav članic?

4. INSTRUMENTI, KI SO NA VOLJO ZA VARSTVO GOZDOV

Države članice imajo danes na voljo veliko instrumentov za varstvo gozdov. K temu lahko nadalje prispevajo načela, oblikovana na Ministrski konferenci o varstvu gozdov v Evropi, ustrezna zakonodaja EU in držav članic, informacijski sistemi o gozdovih in praksa trajnostnega upravljanja gozdov. Obenem se v okviru Stalnega odbora za gozdarstvo, Svetovalne skupine za gozdarstvo in pluto, Svetovalnega odbora za na gozdarstvu temelječe industrije ter Strokovne skupine za gozdne požare, ki ji predseduje Komisija, odvija stalna izmenjava mnenj med zainteresiranimi stranmi, državami članicami in Komisijo.

4.1. Nacionalne politike o rabi in upravljanju gozdov

Vse države članice EU imajo svoje nacionalne in včasih tudi regionalne zakonodaje o upravljanju gozdov. ki segajo od usmerjenih zakonov o gozdovih do sestavnih delov drugih zakonov, povezanih z gozdarstvom.

V državah članicah in regijah EU so običajni naslednji instrumenti:

– nacionalni gozdni programi;

– operativni gozdarski standardi;

– celoviti in sistematični nacionalni gozdni inventarji;

– zemljiške knjige, ki so pomemben instrument za razvijanje družbenih in gospodarskih funkcij gozdov ter omejevanje nezakonite rabe gozdov;

– kartiranje funkcij gozdov in ustrezno načrtovanje na pokrajinski in regionalni ravni;

[63] Winkel, G. et al (2009): http://ec.europa.eu/environment/forests/pdf/ifp_ecologic_report.pdf.

– zahteve v zvezi z upravljanjem gozdov, vključno z načrti za upravljanje in občasno posebne obveznosti glede upravljanja določenih funkcij gozdov;

– zahteve glede izdelave in uporabe razmnoževalnega materiala;

– nacionalni akcijski načrti na podlagi Konvencije o biološki raznovrstnosti ali Konvencije Združenih narodov o boju proti dezertifikaciji;

– sheme pomoči zasebnim lastnikom gozdov in njihovim združenjem;

– pravne določbe in spodbude za zmanjšanje razdrobljenosti lastništva, občasno v povezani s spodbudami za sodelovanje med lastniki gozdov;

– sistemi dovoljenj, po katerih je sečnja lesa mogoča samo z odobritvijo pristojnih oblasti;

– omejitve glede rabe gozdnih površin za druge namene.

Zgoraj navedeni instrumenti so v nekaterih primerih obvezni, v drugih pa prostovoljni.

4.2. Politike EU o rabi in upravljanju gozdov

Poleg gozdarske strategije EU, akcijskega načrta EU za gozdarstvo in Sporočila o inovativnih in trajnostnih gospodarskih panogah EU[64], ki temeljijo na gozdarstvu, ki so edini politični instrumenti EU v zvezi z gozdarstvom, so pomembne tudi številne druge politike EU, ki sicer niso posebej usmerjene na gozdove in gozdarstvo. Številni ključni ukrepi v okviru akcijskega načrta EU za gozdarstvo se nanašajo na te politike, ki so podrobneje opredeljene v nadaljevanju.

– V omrežju Natura 2000 predstavljajo gozdni habitati skoraj 20 % označenih kopenskih območij.

– Podnebna politika EU predpostavlja, da morajo vsi sektorji, tudi raba zemljišč, sprememba rabe zemljišč in gozdarstvo, po svoje prispevati[65] k uresničitvi njenih splošnih ciljev. Odločba o skupnih prizadevanjih[66] in Direktiva o sistemu za trgovanje s pravicami do emisije toplogrednih plinov[67] vsebujeta določbe, na podlagi katerih Komisija presoja o morebitni vključitvi sektorjev rabe zemljišč, spremembe rabe zemljišč in gozdarstva v zaveze EU za zmanjšanje emisij toplogrednih plinov.

– Glavni instrument za financiranje gozdarskih ukrepov je Uredba o razvoju podeželja (2007–2013[68]), ki ureja sofinanciranje pogozdovanja, plačila za območja Natura 2000, preprečevanje in obnavljanje ter druge gozdarske okoljske ukrepe, kot tudi številne naložbe v upravljanje gozdov in obdelavo lesa.

---

64 COM(2008) 113.
65 COM(2007) 2, COM(2005) 35.
66 Sklep št. 406/2009/ES.
67 Direktiva 2009/29/ES.
68 Uredba Sveta (ES) št. 1698/2005.

Ukrepi v zvezi z uporabo svetovalnih storitev s strani lastnikov gozdov pospešujejo trajnostno upravljanje gozdov, širijo ozaveščenost o podnebnih spremembah, spodbujajo ukrepe za blažitev posledic in pomagajo lastnikom gozdov pri prilagajanju.

Na upravljanje gozdov lahko vpliva tudi mehanizem navzkrižne skladnosti, še zlasti po spremembi sistematskih pregledov SKP, s katero je bil v upravljanje voda v okviru načel dobrega kmetijskega in okoljskega delovanja uveden nov standard „Oblikovanje varovalnih pasov vzdolž vodotokov“, ki bo najkasneje od leta 2012 dalje obvezen. Za uresničevanje te politike se oblikujejo ali ohranijo tudi gozdnati varovalni pasovi.

– Direktiva o spodbujanju energije iz obnovljivih virov[69] za EU določa zavezujoč cilj, da do leta 2020 doseže 20-odstotni delež obnovljivih energij, k čemur naj bi odločilno prispevala biomasa iz kmetijstva, gozdarstva, odpadkov pri proizvodnji toplote in energije ter iz motornih goriv.

– Akcijski načrt za trajnostno potrošnjo in proizvodnjo ter trajnostno industrijsko politiko si prizadeva izboljšati energijsko in okoljsko učinkovitost izdelkov. Del tega načrta sta tudi politika EU za okolju prijazna javna naročila in prenovljeni znak EU za okolje[70].

– Režim zdravstvenega varstva rastlin v Skupnosti[71] si prizadeva preprečiti širjenje tujih gozdnih vrst ali gozdovom škodljivih organizmov. Sprememba tega režima, ki še poteka, naj bi omogočila več prožnosti glede omejitev rabe gozdnega reprodukcijskega materiala in trgovanja s slednjim in/ali nadzor nad učinki podnebnih sprememb na škodljivce in bolezni ter njihove prenašalce.

– Direktiva Sveta 1999/105/EC z dne 22. decembra 1999 o trženju gozdnega reprodukcijskega materiala[72] priznava pomen izbire gozdnega reprodukcijskega materiala za namene gozdarstva in poudarja, da mora biti ta material visoke kakovosti ter genetsko primeren za različne pogoje posameznih območij.

– S sedmim okvirnim programom za raziskave je bil uveden koncept evropskih tehnoloških platform na tistih področjih, kjer so evropska konkurenčnost, gospodarska rast in blaginja odvisne od znanstvenega in tehnološkega napredka. Gozdarska tehnološka platforma pod vodstvom industrije združuje zainteresirane strani za opredelitev in izvajanje strateškega raziskovalnega programa.

– S sedmim okvirnim programom za raziskave se financirajo tudi skupne raziskave o trajnostni proizvodnji in upravljanju bioloških gozdnih virov in o napovedovanju prihodnjih sprememb okolja.

– Skupno raziskovalno središče Komisije dela na področjih daljinskega zaznavanja, podnebnih sprememb, spremljanja gozdov, razdrobljenosti gozdov, požarov in informacijskih sistemov za gozdove. V okviru projektov COST se obravnavajo zaščitena gozdna območja in nacionalni gozdni inventarji.

---

69 Direktiva 2009/28/ES.
70 http://ec.europa.eu/environment/ecolabel/index_en.htm.
71 Direktiva Sveta 2000/29/ES
72 UL L 011, 15.1.2000.

– V okviru trenutne kohezijske politike se izvajajo naložbe v obnovljive energije in sofinancirajo programi, ki ohranjajo in podpirajo naravna območja in biotsko raznovrstnost.

– Solidarnostni sklad EU[73] državam članicam pomaga odpravljati škodo zaradi velikih naravnih katastrof, kot so med drugim neurja in gozdni požari.

– Mehanizem EU na področju civilne zaščite predstavlja okvir za medsebojno pomoč držav članic v primeru velikih katastrof, kot so gozdni požari in viharji, ki presegajo zmogljivosti posameznih prizadetih držav članic za odzivanje[74].

– Svet[75] je nedavno potrdil pristop EU do naravnih nesreč in nesreč[76], ki jih je povzročil človek Gre za pristop večkratne nevarnosti k oceni in upravljanju tveganj. Gozdni požari so v njem opredeljeni kot pomembna prednostna naloga pri prizadevanjih EU na področju ocene in upravljanja tveganj.

– Medresorska delovna skupina za gozdarstvo v okviru Komisije se redno sestaja in razpravlja o pomembnih zadevah v zvezi s gozdovi, s čimer se zagotavlja medsebojna skladnost.

3. vprašanje:

- Ali menite, da EU in države članice s svojimi politikami naredijo dovolj za uresničitev cilja, da EU prispeva k varstvu gozdov, vključno s pripravljanjem gozdov na podnebne spremembe in ohranjanjem biotske raznovrstnosti v gozdovih?

- Na katerih področjih, če sploh, je po vašem potrebno dodatno ukrepanje? Kako je to mogoče izpeljati v obstoječem političnem okviru ali širše?

4.3. Raba in upravljanje gozdov

Trajnostno upravljanje gozdov, kot je opredeljeno z načeli z Ministrske konference o varstvu gozdov v Evropi, politikami in zahtevami držav članic ter kot ga zlasti z razvojem podeželja podpira EU, je pomemben instrument na področju gozdarstva za prenos politik v prakso. Med praksami trajnostnega upravljanja gozdov, ki spodbujajo varstvo gozdov, velja omeniti:

– Pogozdovanje, kar pomeni ustvarjanje novih gozdov z namenom omogočiti boljše skladiščenje ogljika in boljšo biotsko raznovrstnost na primernih površinah, varstvu človeških naselbin in kulturne krajin ter izboljšati dolgoročno produktivnost;

– Ukrepi za preprečevanje požarov, kot so ravnanje z gorljivimi snovmi, uvedba in vzdrževanje protipožarnih pregrad, gozdne poti, hidranti, izbira ustreznih

---

73 Uredba Sveta (ES) št. 2012/2002.
74 Sklep Sveta 2007/779/ES.
75 Sklepne ugotovitve Sveta z dne 30. novembra 2009: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/NewsWord/en/jha/111537.doc.
76 COM(2009) 82.

drevesnih vrst, stalne zmogljivosti za nadzor gozdnih požarov in komunikacijska oprema za preprečitev katastrofalnega širjenja požarov;

– Ustrezno načrtovanje gozdov, ki olajšuje prilagajanje sestave gozdnih vrst z dajanjem prednosti primernejšim drevesnim vrstam ali sortam oziroma večji genski raznolikosti znotraj ene vrste;

– Trajnostno pridobivanje in sečnja lesa ter naložbe v gozdarske dejavnosti za dosego večje stabilnost in odpornosti gozdov na učinke podnebnih sprememb, vključno z zmanjševanjem nevarnosti gozdnih požarov, škodljivcev in neurij;

– Aktivno uvajanje take sestave drevesnih vrst, ki bo v spremenjenih podnebnih razmerah bolje prilagojena na samo območje in pogoje rasti, med drugim z naravnim obnavljanjem, kjer je primerno in mogoče;

– Ohranjanje endemičnih genetskih virov in izbira tistih sestavin obstoječega genskega sklada, ki so najbolje prilagojeni na pričakovane pogoje rasti v prihodnosti. To lahko pomeni uporabo novih sort in vrst.

– Preprečevanje vnosa novih škodljivcev in bolezni prek mednarodne trgovine, vključno z njihovimi prenašalci (npr. borove ogorčice na Portugalskem).

4. vprašanje:

- Kako je mogoče posodobiti praktično izvajanje trajnostnega upravljanja gozdov s ciljem, da se ohranijo produktivne in varovalne funkcije gozdov ter splošna ekonomska upravičenost gozdarstva, obenem pa poveča odpornost gozdov v EU zaradi podnebnih sprememb in izgube biotske raznovrstnosti?

- Kateri ukrepi so potrebni, da se ohrani raznovrstnost genskega sklada v gozdnem reprodukcijskem materialu in da se slednji lahko prilagodi na podnebne spremembe?

4.4. Informacije o stanju gozdov

Informacije o gozdnih virih in stanju gozdov so ključnega pomena, če želimo zagotoviti, da bodo odločitve v zvezi z gozdovi omogočile čim boljše družbeno-gospodarske in ekološke koristi na vseh ravneh. EU je obenem zavezana pripravljati poročila Okvirni konvenciji Združenih narodov o podnebnih spremembah in Konvenciji o biološki raznovrstnosti, pri čemer obe zahtevata zanesljive in dosledne informacijske sisteme o stanju gozdov. Informacije o stanju gozdov trenutno prihajajo iz različnih virov:

- *Gozdni inventarji*: V nacionalnih gozdnih inventarjih je na voljo večina potrebnih informacij o gozdnih virih. Te informacije niso usklajene, zato je njihova koristnost na ravni EU omejena. Komisija je prek različnih projektov proučila možnosti:

– za razširitev sistemov gozdnih inventarjev, pri čemer bi ti poleg vidika proizvodnje lesa vključevali tudi izboljšane kazalce in merila trajnostnega

upravljanja gozdov, kot jih je potrdila Ministrska konferenca o varstvu gozdov v Evropi[77], ter informacije o družbeno-gospodarskem stanju.

– za uskladitev nacionalnih gozdnih inventarjev[78], da bi bili ti primerljivejši.

- Integrirani upravni in kontrolni sistem, ki ga sofinancira Sklad EU za razvoj podeželja, se uporablja ne le za vodenje neposrednih plačil in nadzor nad njimi, temveč tudi za nekatere ukrepe za razvoj podeželja, vezane na površine (npr. kmetijsko-okoljske in gozdarske ukrepe).

- *Spremljanje stanja gozdov*: Po veljavni zakonodaji EU so države članice med letoma 1987 in 2006, ko je prenehala veljati uredba „Forest Focus“[79], stanje gozdov spremljale v skladu s shemo obširnega in intenzivnega spremljanja[80]. Od leta 2007 v EU ni pravne podlage za spremljanje gozdov, temveč se v okviru finančnega instrumenta za okolje (LIFE+)[81] spodbuja projekt „FutMon“ s ciljem razvoja prihodnjih modelov spremljanja.

- *Spremljanje gozdnih požarov*: Evropski informacijski sistem za gozdne požare je prostovoljna pobuda, ki jo države članice, Komisija in Evropski parlament priznavajo kot bistven instrument za spremljanje gozdnih požarov v Evropi.

- *Klasifikacija gozdov*: Evropska agencija za okolje je razvila tipologijo[82], ki jo bo mogoče v prihodnosti uporabiti za okoljsko vrednotenje gozdov na evropski ravni, vendar jo je do zdaj le malo držav članic preizkusilo v svojih informacijskih sistemih za gozdove. Za sprejem te metodologije bo potrebno še veliko tehničnega dela in virov.

Evropsko središče za podatke o gozdovih, ki ga je razvila Komisija, izkorišča obstoječe informacije o stanju gozdov in podatkovne baze za spremljanje gozdov v EU, obenem pa vključuje evropsko informacijsko in komunikacijsko platformo o gozdovih[83] in temelji na številnih pobudah Komisije[84]. Cilj evropskega središča za podatke o gozdovih je, da postane stičišče za izmenjavo informacij o stanju gozdov v Evropi. Trenutno združuje vse prostorske podatke, zbrane na podlagi preteklih uredb EU, in rezultate preteklih projektov.

Eurostat zagotavlja letne statistike o proizvodnji lesa in izdelkov iz lesa ter o trgovini s slednjimi v državah članicah EU in EFTA. V okviru svetovnega projekta Eurostat sodeluje z Ekonomsko komisijo Združenih narodov za Evropo, Organizacijo ZN za prehrano in kmetijstvo in Mednarodno organizacijo za tropski les, pri čemer vse omenjene organizacije uporabljajo enoten skupni vprašalnik z usklajenimi definicijami. Ti podatki lahko prispevajo k modeliranju ogljika, vsebovanega v količini lesa, ki se na leto odstrani iz gozdov, in shranjenega v izdelkih iz lesa.

---

77 http://www.mcpfe.org/system/files/u1/List_of_improved_indicators.pdf.
78 Poročilo COST E43: http://www.metla.fi/eu/cost/e43/.
79 Uredba (ES) št. 2152/2003.
80 http://www.ist-discreet.org/.
81 Uredba (ES) št. 614/2007.
82 http://www.eea.europa.eu/publications/technical_report_2006_9.
83 EFICP: http://eficp.jrc.ec.europa.eu/EFICP/.
84 INSPIRE, SEIS in GMES.

Obenem Eurostat zagotavlja letne gospodarske kazalce o gozdarstvu, sečnji in gospodarskih dejavnostih, ki temeljijo na gozdarstvu.

Zbrani podatki o škodi v gozdovih ne omogočajo vpogleda v dejanski obseg škode razen v primeru požarov. V EU trenutno ni sistema za spremljanje izbruhov škodljivcev, a bo glede na pričakovane učinke podnebnih sprememb na porazdelitev škodljivih organizmov verjetno potreben. Zaradi pomanjkanja primerljivih in preverljivih informacij je obenem nastala nepopolna slika o ravnotežju toplogrednih plinov pri gozdarskih dejavnostih in njihovem učinku na biotsko raznovrstnost v gozdovih.

Komisija, države članice in številni gospodarski subjekti vse bolj priznavajo potrebo po usklajenih, zanesljivih in celovitih informacijah o stanju gozdov. V zadnjem srednjeročnem pregledu[85] Akcijskega načrta EU za gozdarstvo so strani pozvale k izboljšanju obstoječih informacijskih sistemov o gozdovih. Čeprav nekatere države članice razpolagajo z informacijami o stanju gozdov, ki ustrezajo njihovim potrebam, pa te niso nujno uporabne na ravni EU ali na svetovni ravni.

Ena od učinkovitih poti do boljših informacij o rabi gozdov, funkcijah gozdov in končno tudi o varstvu gozdov je usklajeno poročanje o popolnejšem sklopu kazalcev. Prav tako so pomembni natančnejši podatki o gozdnih zalogah ogljika in skladiščenju ogljika v izdelkih iz posekanega lesa, da lahko gozdove in gozdarstvo podpremo v smislu učinkovite blažitve podnebnih sprememb. Slednje se je jasno pokazalo ob velikih težavah, na katere je EU nedavno naletela v okviru mednarodnih pogajanj, kakršna je bila podnebna konferenca v Kobenhavnu.

[85] http://ec.europa.eu/agriculture/eval/reports/euforest/index_en.htm.

5. vprašanje:

Če upoštevate različne politične ravni, je po vašem na voljo dovolj informacij o stanju gozdov, da bi bilo mogoče ustrezno in dosledno oceniti naslednje parametre:

– Zdravje in stanje gozdov v EU?

– Njihovo produkcijsko zmogljivost?

– ravnotežje ogljika?

– njihove varovalne funkcije (tla, voda, uravnavanje vremena, biotska raznovrstnost)?

– zagotavljanje storitev družbi in njihovo družbeno funkcijo?

– splošno ekonomsko upravičenost gozdarstva?

Če menite, da so informacije o stanju gozdov pomanjkljive, kako bi jih bilo treba izboljšati?

Ali potekajo ustrezna prizadevanja za usklajeno[86] zbiranje informacij o stanju gozdov?

Kaj lahko EU stori za nadaljnji razvoj in izboljšave informacijskih sistemov o gozdovih?

5. NASLEDNJI KORAKI

Vse več gozdov po Evropi bo čutilo posledice podnebnih sprememb. Najboljši način, kako zagotoviti, da bodo gozdovi še naprej opravljali svoje funkcije, je, da se na te izzive pripravimo že danes. Namen te zelene knjige je spodbuditi javno razpravo po vsej EU in oblikovati stališča o prihodnjem varstvu gozdov in informacijski politiki, obenem pa pripraviti podlago za morebitno posodobitev gozdarske strategije EU v zvezi s podnebnimi vidiki.

Evropske institucije in vsi zainteresirani krogi (organizacije in zasebniki) so vabljeni, da izrazijo svoje pripombe k vprašanjem, ki jih odpira ta zelena knjiga, ter k drugim temam v zvezi z varstvom gozdov in informacijami o stanju gozdov. Posvetovanje bo potekalo na naslednji način:

Spletno javno posvetovanje bo potekalo do 31. julija 2010.

Komisija bo junija 2010 v Bruslju organizirala delavnico in srečanje zainteresiranih strani o tej zeleni knjigi.

Prispevke zainteresiranih strani bo objavila na spletu, o glavnih zaključkih posvetovanja pa bo podala tudi svoje povratne informacije.

---

86 „Usklajeno“ je tu treba razumeti v smislu, da morajo biti podatki iz informacijskih sistemov primerljivi in združljivi, in ne v smislu enotnih postopkov na terenu.

Rezultati javnega posvetovanja bodo Komisiji v pomoči pri njenih prizadevanjih v zvezi z vprašanjem, kako lahko EU prispeva k varstvu gozdov v razmerah podnebnih sprememb, vključno z informacijami, ki so za ta cilj potrebne.

Države članice in zainteresirane strani so vljudno vabljene, da svoje odgovore na zeleno knjigo pošljejo najpozneje do 31. julija 2010. Odgovore pošljite na naslednji naslov:

Po pošti:

Evropska komisija

Generalni direktorat za okolje

Enota B1: Gozdarstvo, tla in kmetijstvo

BU -9 04/029, B-1049 Bruselj, Belgija

Po elektronski pošti:

ENV-U43-sector-forest@ec.europa.eu

Pomembno je prebrati posebno izjavo o zasebnosti, priloženo vprašanjem, iz katere lahko izveste, kako bodo obravnavani vaši osebni podatki in prispevki. Panožne organizacije se lahko prijavijo v registru Komisije za zastopnike interesov (http://:ec.europa.eu/transparency/regrin). Ta register je bil vzpostavljen v okviru pobude za preglednost v Evropi, da bi Komisija in širša javnost pridobili informacije o ciljih, financiranju in strukturah zastopnikov interesov.